

підручниках вона виконує функцію залучення мистецького контексту твору, осмислити який дають змогу завдання до тексту рубрики.

Пропонована стратегія через систему запитань і завдань організовує та оптимізує читацьку діяльність старшокласників від живого спостереження над текстом твору – до розкриття його інтриги й характеристики героїв; від колективної роботи над текстом – до самостійної; від формування особистісного ставлення та оцінки прочитаного – до планування подальшої роботи і створення власних текстів.

Використана література

1. Цукерман Г. А. Оценка читательской грамотности. Материалы к обсуждению. Москва: РАО, 2010.
2. Кабачек О.Л. Чтение и творчество в контексте психологи и развития. *Чтение как увлечение*. Сост. О.Л. Кабачек. Москва: Школьная библиотека, 2007.
3. Асмус В.Ф. Чтение как труд и творчество. *Вопросы теории и истории эстетики*. Москва: Искусство, 1968.
4. Фідкевич О. Л., Снегір'ова В. В., Курач Л. І. Російська мова і література. Інтегрований курс. 10 клас: підручник. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2019.
5. Фідкевич О. Л., Снегір'ова В. В., Курач Л. І. Російська мова і література. Інтегрований курс. 11 клас: підручник. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2019.

ВИКОРИСТАННЯ ЗІСТАВНОГО МЕТОДУ У КОНТЕКСТІ МОДЕЛІ БАГАТОМОВНОЇ ОСВІТИ

Олена Фідкевич,

*кандидат філологічних наук,
провідний науковий співробітник відділу навчання мов
національних менишин і зарубіжної літератури
Інституту педагогіки НАПН України*

Прагнення України до входження в європейський освітній простір зумовлює необхідність удосконалення системи мовної освіти, її адаптації до європейських реалій, створення умов для забезпечення учнів якісною освітою, у контексті якої передбачено збалансоване

навчання різних мов, що сприятиме формуванню їхньої здатності до ефективного спілкування в умовах полікультурного світу, готовності до динамічних суспільних змін, підвищить у подальшому конкурентоспроможність на ринку праці.

Упровадження ефективної моделі багатомовної освіти є одним із процесів трансформації української освіти, який спрямовано на досягнення цих цілей.

Підґрунтям реалізації моделі багатомовної освіти є відповідна теорія, яка означає, що в процесі розширення індивідуального мовного досвіду учні не протиставляють мови як окремі системи під час навчання і спілкування. У процесі інтегрованого навчання мов у них формується комунікативна компетентність як комплекс усіх комунікативних компетентностей виучуваних мов і специфічних компетентностей: металінгвістичної, міжкультурної і компенсаторної.

Багатомовна компетентність у взаємодії з іншими ключовими компетентностями, визначеними у Державних освітніх стандартах, обумовлює готовність і здатність учнів до ефективної діяльності в багатомовному і полікультурному світі.

Особливостями компетентнісно орієнтованого навчання мов у процесі запровадження багатомовної освіти є спрямування на актуалізацію їх функціонального потенціалу, на формування умінь вибудовувати комунікативні стратегії з урахуванням мети й умов спілкування у типових для багатомовного і полікультурного середовища ситуаціях, здатності здобувати інформацію виучуваними мовами для вирішення важливих проблем в особистому житті й соціально-громадській діяльності.

Послідовне формування комплексу зазначених компетентностей у процесі реалізації моделі багатомовної освіти здійснюється на основі інтегративного, комунікативно-когнітивного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого, міжкультурного і текстоцентричного підходів до навчання, які взаємодіють за допомогою певних методів і прийомів, технологій.

Одним із актуальних методів у контексті багатомовної освіти є зіставний метод.

Зіставний метод ґрунтується на рецесії й порівнянні спільних та специфічних ознак виучуваних мов. Об'єктом порівняння можуть бути мовні одиниці всіх рівнів, тексти, культурні факти, лінгвокультурні явища, художні твори. Цей метод у навчально-дидактичному аспекті передбачає використання системи завдань,

спрямованих на формування здатності порівнювати й переносити знання і вміння в нові умови, знаходити аналогії та відмінності.

Така система завдань містить мовні аналігіко-рефлексійні вправи, умовно-комунікативні вправи і творчі комунікативно спрямовані вправи.

Мовні аналігіко-рефлексійні вправи не є комунікативно спрямованими, але готують підґрунтя для подальшої комунікації двома-трьома мовами. Такі вправи формують уявлення учнів про фонетичну і графічну особливості виучуваних мов, особливості побудови слів, словосполучень, речень.

Основою *умовно-комунікативних вправ* є перенос мовленнєвих умінь у всіх видах мовленнєвої діяльності (послухати текст другою/третьою мовою і передати його зміст рідною; скласти запитання до тексту рідною мовою, а відповіді надати другою/третьою мовами; на основі проблеми, яка порушується в тексті другою/третьою мовою, або навпаки).

Комунікативно спрямовані творчі вправи у контексті багатомовної освіти ґрунтуються на створенні ситуацій, спрямованих на виявлення відмінного і схожого в мовах і культурах; вони сприяють розвитку креативних здібностей учнів. Такі завдання ефективні в парній і груповій діяльності учнів.

Зіставний метод у процесі багатомовного навчання реалізується з урахуванням принципу опори на рідну мову учнів, що визначає напрями навчання другої і третьої мов. Учителю у процесі моделювання уроку має враховувати типологічну спорідненість або відмінність виучуваних мов.

У першому випадку учень / учениця переносить за аналогією навички й вміння словотворення, конструювання та трансформації речень рідною мовою в нові умови спілкування. У другому – розбіжність між першою та другою мовами потребує корекції наявних автоматизованих умінь або створення нових. Знаючи специфіку рідної мови учнів (порівняно з другою або третьою) і пов'язані з нею можливі труднощі, учитель має представляти навчальний матеріал у тій послідовності і з таким підбором вправ, які дадуть змогу подолати ці труднощі.

Опора на рідну мову реалізується на уроках переважно у двох формах: 1) відбір і опрацювання навчального матеріалу з метою попередження можливої інтерференції рідної мови; б) систематичне зіставлення особливостей рідної та виучуваних мов.

У процесі навчання мов на основі інтегративного підходу вчителю потрібно слідкувати за тим, щоб учні спонтанно не змішували їх під час комунікативної взаємодії. З метою попередження змішування мов використовується *прийом переключення мовних кодів*. Учителю має керувати цим процесом: без визначеної мети не переходити з однієї мови на іншу, чітко фіксувати ці моменти переходу («А тепер сформулюйте питання українською мовою»; «Як це довести угорською мовою?», «Переходимо на румунську мову» тощо). Так учні вчать свідомо переключатися з однієї мови на іншу, уникаючи хаотичного використання мов.

Прийом переключення мовних кодів у процесі навчання мов на основі інтеграції є доцільним для вирішення таких завдань:

- повторення навчального матеріалу;
- розширення поняття, теми;
- привертання уваги учнів, вербальне заохочення до роботи;
- зміна тем, завдань, посібників або підручників;
- перевірка розуміння матеріалу;
- перехід на неформальне обговорення теми;
- у разі втоми, послаблення концентрації учнів.

У контексті зіставного методу в процесі реалізації багатомовної освіти новою, але перспективною для практики української школи є *рецептивна технологія*, завдяки якій реалізується навчання споріднених мов з використанням інтегративного підходу на визначених стадіях («сім сит»): 1) інтернаціоналізмів; 2) аналогічних слів (загальнороманські, загальнослов'янські тощо); 3) звукових еквівалентів; 4) правопису та вимови; 5) синтаксичних структур; 6) морфосинтаксичних структур (граматичні явища словозміни, словотвір); 7) префіксів і суфіксів, які змінюють лексичне значення слова. Через ці «сім сит» просіюється все те, що може підлягати трансферу.

Рецептивна технологія сприяє інтенсифікації процесу навчання мов у контексті моделі багатомовної освіти. Ефективна передусім на початковому етапі для розвитку умінь читання та аудіювання. Вона не передбачає формування умінь продуктивного мовлення, проте готує до нього. Наприклад, прийом дедуктивного аналізу тексту передбачає системну роботу з текстом, яка розвиває здатність учнів розуміти й сприймати текст на другій / третій мові без попереднього з'ясування значення незнайомих слів.

Використання цієї технології потребує від учителів знання обох мов як систем, здатності до самостійного добору навчального матеріалу (з огляду на брак в Україні двомовних рецептивних підручників). Проте, враховуючи досвід українських вчителів у навчанні мов на основі аналізу й зіставлення мовних одиниць, який є основою цієї технології, вважаємо, що використання рецептивної технології є доцільним у процесі реалізації моделі багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти України.

Отже, хоча використання зіставного методу є традиційним для українських учителів-мовників, утім в умовах реалізації моделі багатомовної освіти він набуває більшої функціональної значущості та потребує подальшого осмислення з метою залучення і розробки нових прийомів, які підвищуватимуть його ефективність у процесі формування багатомовної компетентності учнів.

ГОЛОВНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Іван Хом'як,

доктор педагогічних наук, професор,

Національний університет "Острозька академія"

У процесі навчання української мови застосовують різноманітні технології, основу яких становить поетапна реалізація методів засвоєння знань. Навчальною прийнято називати таку діяльність, яка спрямована на суб'єкт її планомірної організації в особі школяра з метою формування в нього предметних і ключових компетентностей. Їх виробляють шляхом майстерного добору адекватних методів навчання, якими є упорядковані способи організованої діяльності вчителя й учнів, призначені для досягнення цілей освіти.

Мета наукової розвідки – проаналізувати систему методів навчання, враховуючи актуальну на сьогодні дистанційну форму здобування знань.

У методиці розроблено й обґрунтовано комплекси різноманітних методів навчання, зокрема: за джерелом здобування знань (С.Г.Шаповаленко, І.П.Огородников, С.Х. Чавдаров, Є.М.Дмитровський, О.В.Текучов та ін.), за способом взаємодії